

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Obraz Evropské unie ve skotské a severoirské politice

Gabriela Šreková

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

Obraz Evropské unie ve skotské a severoirské politice

Gabriela Šreková

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, Ph.D. za cenné rady, ochotu a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod	6
2	Euroskepticismus a Euro-optimismus	11
3	Postoje skotských a irských politických stran k EU	15
3.1	Skotská národní strana.....	15
3.2	Labouristická strana Skotska	19
3.3	Ulsterská unionistická strana.....	21
3.4	Demokratická unionistická strana	24
3.5	Sociálně demokratická a labouristická strana.....	26
4	Závěr.....	30
5	Zdroje	34

1 Úvod

Skotsko a Severní Irsko jsou autonomními regiony v rámci Spojeného království Velké Británie a Severního Irska s vlastním parlamentem a vlastním stranickým systémem. Spojené království žádalo o vstup do Evropského hospodářského společenství (EHS) od 60. let 20. století a nakonec vstoupilo v roce 1973. V referendu roku 1975 odsouhlasili lidé setrvání v EHS a roku 2016 v dalším referendu rozhodli o odchodu z Evropské unie (EU).

Roku 1707 byl prostřednictvím Zákona o unii spojen skotský a anglický parlament, formující Parlament Spojeného království sídlící ve Westminsterském paláci. Skotsko si ponechalo svou autonomii, avšak měna, daně, obchod, parlament a vlajka byly sjednoceny. V roce 1885 byl vytvořen Skotský úřad, jež zajišťoval výkonný administrativní aparát s určitou mírou správní autonomie včetně rozhodování v některých odvětvích a to až do roku 1999 (McGarvey 2005: 5). Pravomoc jednání s EU dále přetrvalo pravomocí Westminsteru, avšak skotští političtí představitelé byli zapojováni do rozhodování o evropských věcí – například tak, že se skotská exekutiva zúčastní příslušných zasedání Rady ministrů. Skotský parlament byl obnoven v roce 1999 v rámci referenda z roku 1997, kdy si Skotové odhlasovali obnovení skotského parlamentu s přenesenými pravomocemi. Na počátku 60. let panoval obecně mezi politiky i veřejností ve Skotsku spíše nezájem o evropskou integraci a to proto, že skotští političtí představitelé vnímali toto téma spíše za otázku britské zahraniční politiky, které by mělo pouze nepatrný přímý vliv na skotské životy (Devenney 2010: 102). Od 70. let se zájem veřejnosti i politických aktérů o integraci zvyšoval.

Severní Irsko se stalo oficiálně součástí Spojeného království Velké Británie a Irska v roce 1801 prostřednictvím Zákona o unii. V Severním Irsku byla 2. polovina 20. století zcela odlišná než ve Skotsku. Od konce 60. let probíhal v Severním Irsku ozbrojený konflikt (*The Troubles*), jež byl ukončen roku 1998 Velkopáteční dohodou, v rámci které byl obnoven severoirský parlament (Dorney 2015). Evropská integrace v době konfliktu poskytovala Severnímu Irsku rozsáhlé financování programů na zlepšení hospodářského

rozvoje a poskytla i neutrální prostor pro vyjednávání britské a irské vlády (Mycock – Gifford 2015: 59). Žádná významná politická strana nepodporovala skeptický postoj vůči EHS, vyjma neochotné podpory Labouristické strany při referendu v roce 1972. Do roku 1970 v Severním Irsku tedy nebyla žádná strana významně euroskepticistická. Jedinou výjimku tvořilo vytvoření *Common Market Study Group* a *Common Market Defense Campaign* marxistickými republikánskými akademiky A. Coughlanem a R. Grottyem. Severní Irsko však proti-evropskou náladu převážně odmítlo (Devenney 2010: 101).

Cílem této práce je identifikovat postoje politických stran k evropské integraci ve Skotsku a Severním Irsku. Období jsem vymezila od debat o vstupu do EHS kolem roku 1973 až po referendum v roce 2016, kdy občané Spojeného království odhlasovali odchod z EU. Zkoumané období tedy ukončuji kampaněmi politických stran k referendu o vystoupení v roce 2016. Ze Skotska jsem vybrala dvě nejsilnější politické strany (podle výsledků voleb do skotského i britského parlamentu) – Skotskou národní stranu (SNP) a Labouristickou stranu a taktéž ze Severního Irska – Ulsterskou unionistickou stranu (UUP) a Demokratickou unionistickou stranu (DUP) za unionistické strany a Sociálně demokratickou a labouristickou stranu (SDLP) za nacionalistické strany. Abych definovala postoje politických stran, vymezila jsem ve druhé kapitole osu euroskepticismu a euro-optimismu ze stávající odborné literatury. Tato osa napomáhá jednoduše pochopit, jakou pozici určitá politická strana zaujímal v důležitých milnících evropské integrace, které jsem vybrala.

V této práci pracuji pouze se zahraničními zdroji, a to především s politologickými časopisy a odbornými články z elektronické databáze JSTOR a jinými odbornými elektronickými portály. Důležitým zdrojem jsou programy jednotlivých politických stran. Jedinou výjimku tvoří absence většího množství programů Labouristické strany Skotska¹.

¹ Velká část politických otázek skotské Labouristické strany se neliší od britské Labouristické strany. Například předvolební programy z roku 2010 mají totožnou grafickou stránku, obsah i předmluvu předsedy britské Labouristické strany Gordona Browna. V rámci této práce jsem se snažila oddělit postoje skotské od těch britských.

Práce je rozdělena na úvod, dvě kapitoly a závěr. První kapitola je úvod. Ve druhé kapitole podrobně definuji euroskepticismus a euro-optimismus. Z těchto dvou definicí jsem v závěru vytvořila tabulku pro identifikaci jednotlivých postojů zkoumaných politických stran ve vymezeném časovém úseku.

Třetí kapitola je rozdělena na podkapitoly podle jednotlivých stran. Strany jsem vybrala podle výsledků voleb do britského a poté skotského parlamentu. První stranou je SNP, jež vznikla ve 30. letech 20. století s cílem vybudovat nezávislý skotský stát mimo Spojené království (Dardanelli 2003: 273) a je také od 60. let pravidelně reprezentována v britském parlamentu. Současné preferované označení strany SNP je sociálně demokratická strana (Steven – Garnett 2017: 3). První vláda vznikla po výhře ve volbách v roce 2007, kdy tehdejší předseda strany A. Salmond sestavil menšinovou vládu. O čtyři roky později již získala SNP většinu a největší úspěch ve volbách do Westminsteru měla před referendem o odchodu z EU v roce 2015, kdy získala 56 mandátů (BBC 2019_a). SNP je momentálně třetí největší stranou v Dolní sněmovně parlamentu Spojeného království s 35 mandáty z celkových 650. Podporuje nezávislost Skotska na Spojeném království a v rámci nedávných událostí i setrvání Skotska v Evropské unii. Kampaň SNP pomohla změnit vnímání otázky evropské integrace z původně nedůležité problematiky britské zahraniční politiky do domácí politické otázky, jež už měla širší dopad i na skotskou politiku (Devenney 2008: 321).

Než se SNP dostala k moci byli vedoucí stranou ve Skotsku labouristé, kteří vyšli z parlamentních voleb v roce 1979 jako nejsilnější strana Skotska. V koalicích vedli labouristé skotskou vládu v letech 1999 – 2007, kdy po té byli vystřídáni SNP. Strana po většinu své historie upřednostňovala širší britské sociální a ekonomické otázky nad ústavní otázkou Skotska (McGarvey 2005: 6). Po prvních decentralizovaných volbách britská Labouristická strana rozvolnila kontrolu nad skotskými labouristy, kteří tak získali možnost následovat svou

vlastní politickou cestu² (tvorba politik, vlastní volební materiál apod.) (Bennet – Moon – Pearce – Whiting 2020: 7). V 80. a 90. letech, po třetí volební porážce v řadě, strana změnila a zaujala postoj zastupující a hájící zájmy Skotska ve Westminsteru a Whitehallu. Na konci 80. let se strana zúčastnila první schůze Skotské konstitucionální konvence a projevila zájem o devoluci. Labouristé v době konzervativní vlády pohlíželi na devoluci jako na ochranný štít proti určitým výstřelkům pravicové britské vlády a jejím politikám, které byly nepřijatelné pro skotské voliče (McGarvey 2015: 6–7).

Ulsterská unionistická strana vznikla spojením mezi konzervativci a liberálními unionisty. Bývalý předseda strany, David Trimble, hrál důležitou roli při jednáních, která vyústila k vytvoření Velkopáteční dohody. Poté však začala volební úspěšnost UUP upadat a strana postupně ztrácela svá místa v parlamentu (Politics n.d.). Po dekády byla UUP dominantní stranou Severního Irsku a formovala regionální vládu v letech 1922 – 1972, než byla vystřídána svým rivalem DUP. UUP věří, že Severní Irsko je nedílnou součástí Spojeného království (BBC 2019_b). Druhá strana ze Severního Irsku, tedy Demokratická unionistická strana byla založena v roce 1971 Ianem Paisleyem. Strana podporuje setrvání Severního Irsku v rámci Spojeného království (BBC 2017). DUP důrazně podporovala vystoupení Spojeného království z Evropské unie. Je to silně pro-unionistická (pro Spojené království, nikoliv pro EU) a sociálně konzervativní strana (BBC 2019_d).

Poslední stranou ze Severního Irsku je SDLP, která vznikla v roce 1970 spojením několika členů nacionalistických a levicových stran. Ve volbách do severoirského i britského parlamentu si strana obstojně držela a stále dlouhodobě drží 3 – 4. místo. Strana dnes následuje dědictví bývalého předsedy strany a vítěze Nobelovy ceny Johna Humea. SDLP je irská nacionalistická strana, jež chce odtrhnutí od Spojeného království a připojení se k Irské republice (BBC 2019_c). Na závěr představuji tabulku s výsledky zkoumání. Jednotlivé strany

² K žádné významné změně ve vztahu s britskou Labouristickou stranou nedošlo (Bennet – Moon – Pearce – Whiting 2020:7).

jsem zařadila na osu euroskepticismu–euro-optimismu podle stranických postojů ohledně vstupu do evropské integrace, Maastrichtské smlouvy, Lisabonské smlouvy a jejich reakce na referendum o vystoupení Spojeného království z Evropské unie.

2 Euroskepticismus a Euro-optimismus

Zákonodárné orgány – Rada ministrů a Evropský parlament (EP) se skládají z politiků, jež pocházejí z národních stran členských států. Strany tak mohou zastávat funkci, kdy představují demokratické propojení občanů určitého státu se zákonodárci EU (Mühlböck 2011). Politické strany jsou tak klíčovými aktéry v procesu politické reprezentace a hrají také zásadní roli v referendech týkajících se evropských otázek (Taggart – Szczerbiak 2002_b: 3). Politiky EU jsou často neoddelitelné od mnoha domácích politických otázek. S procesem evropské integrace a jejím rozšiřováním se role vnitřních politik stává ústředním bodem procesu integrace (Taggart – Szczerbiak 2002_a: 25).

Kritika evropské integrace není v EU žádnou novinkou. Termín euroskepticismus můžeme ve zjednodušené formě definovat jako „opozici Evropské unie“ (Brack – Startin 2015: 239, Pérez 2007). Taggart a Szczerbiak (2002_a) ve své studii³ rozdělují euroskepticismus na „tvrdý“ a „měkký“. „Tvrdý euroskepticismus znamená úplné odmítnutí celého projektu evropské politické a ekonomické integrace a opozice vůči vstupu či setrvání jejich země v EU“ (Taggart – Szczerbiak 2002_a: 27). Zásadní námitka vychází z přesvědčení, že EU je v rozporu s hluboce uznávanými hodnotami a nebo, že je EU ztělesněním záporných hodnot (například, že je příliš liberální/kapitalistická/socialistická) (Taggart – Szczerbiak 2002_a: 27). Taggart a Szczerbiak (2002_b: 4) definuje stranu s postojem tvrdého euroskepticismu pomocí dvou charakteristik. Ta první spočívá v tom, že strana vznikla čistě na principu odmítnutí EU. Druhá charakteristika je poté otázka, zdali strana oponuje EU z ideologického hlediska a požaduje zásadní změny podmínek související se členstvím dané země. Na druhou stranu „[m]ěkký euroskepticismus zahrnuje podmíněný, či přesně stanovený důvod odporu evropské integrace“ (Taggart – Szczerbiak 2002_a: 28). Postoj měkkého euroskepticismu neodporuje EU jako takové, ale určitá strana oponuje určitému kroku či směřování integrace, jež se neslučuje se současným národním zájmem (Taggart – Szczerbiak 2002_b: 4).

³ Studie o stranickém euroskepticismu v kandidátských státech střední a východní Evropy.

Rozdíl mezi tvrdým a měkkým euroskepticismem je právě v podmíněnosti opozice vůči integraci. Na rozdíl od tvrdého, měkký euroskepticismus neznamena odpor vůči samotné myšlence integrace, ale pokud by v EU došlo k určitým změnám je možné integraci podporovat (Taggart – Szczerbiak 2002_a: 28). Dalo by se tedy říci, že je to určitá forma „reformistického euroskepticismu“ (Ullan – Ornek 2015: 50) tedy, že neodmítají evropskou integraci a ani členství, ale vyjadřují nesouhlas s určitými kroky EU a požadují změny.

Euroskepticismus se jeví u politických stran v různých formách a může být využíván různými způsoby. Taggart (1998: 368) definuje čtyři projevy politických stran:

1. *Single issue Eurosceptical parties* neboli strany, které mají svůj *raison d'être* založený na euroskepticismu, což je v podstatě jejich hlavní a jediný význam.
2. *Protest based parties with Euroscepticism* jsou strany, které lze označit jako protestní a které zaujaly proti-evropskou pozici v rámci své obecné opozice fungování politických systémů.
3. *Established party with Eurosceptical position* je strana (vládní strana), která zaujímá euroskepticistický postoj.
4. *Eurosceptical factions* rozumíme, když výrazná část již existující strany vyjádří nesouhlas, zatímco strana celkově podporuje evropskou integraci. Definujícím prvkem může být určitá důležitá osoba, která se veřejně odtrhla od své strany. Typický příklad tohoto typu lze vidět v euroskepticistickém křídle britské Konzervativní strany (Taggart 1998: 368–369).

Kopecný a Mudde (2002) pracují s alternativními pohledy na EU a nabízejí dva rozměry pomocí kterých, lze studovat podpora i opozice evropské integrace. Podporu samotných myšlenek evropské integrace rozdělují na „*europhiles*“ a „*europhobes*“. „Eurofilové věří v klíčové myšlenky evropské integrace, které jsou základem EU: institucionalizovaná spolupráce na základě sdílené suverenity (politický prvek) a integrované liberální tržní ekonomiky (hospodářský prvek)“ (Kopecný – Mudde 2002: 301). Mezi eurofily patří tedy ti, kdo na EU pohlížejí jako na projekt vytvářející nový nadnárodní stát, ale i ti,

kteří vidí evropskou integraci pouze jako ekonomický přínos (například vytvoření zóny volného obchodu) (Kopecký – Mudde 2002: 301). Kopecký a Mudde (2002) postoj eurofila vidí i u bývalé premiérky Spojeného království Margaret Thatcherové. Přes její kritiku vůči integraci, Thatcherová přijala základní myšlenky EU a to jak z politického, tak z ekonomického hlediska (Kopecký – Mudde 2002: 301). Taggart a Szczerbiak (2002_b: 4) eurofily vidí jako někoho, kdo podporuje evropskou integraci, což je pro ně samo o sobě dobrá věc.

Na druhou stranu eurofobové nepodporují a často i oponují základním myšlenkám evropské integrace, které tvoří její základ. Podle Kopeckého a Muddeho (2002) to mohou být nacionalisté, socialisté, izolacionisté anebo někdo, kdo jednoduše věří, že myšlenka evropské integrace je neslučitelná mezi evropskými státy. Indikátor tohoto směru je tedy kritika jednoho, či více myšlenek základů evropské integrace (Kopecký – Mudde 2002: 301).

Ve druhém rozměru jejich typologie dělí podporu Evropské unie na EU-optimisty a EU-pesimisty. Optimisté věří v celkovou evropskou integraci, tj. jak se vyvíjí, jak funguje a kam míří. Do této kategorie patří i politické strany, které podporují EU jako celek, avšak mohou zpochybňovat nějaký krok či politiku unie. Na druhou stranu pesimisté nesouhlasí se současnou podobou EU a nebo jsou pesimističtější o směru jejího vývoje, ale považují současný směr EU pouze za odchylku od jejich výkladu zakládajících myšlenek evropské integrace a doufají v to, že se opět navrátí ve směr jim vyhovujícím (Kopecký – Mudde 2002: 302).

Tyto pohledy formují typologii Kopeckého a Muddeho o pozicích stran v Evropě:

1. *Euroenthusiasts* kombinace eurofilů a EU-optimistů, kteří podporují obecně myšlenku evropské integrace.
2. *Eurosceptics* kombinace eurofilů a EU-pesimistů, kteří podporují obecně myšlenku evropské integrace, ale jsou skeptičtí k jejímu směřování.

3. *Eurojects* kombinace eurofobů a EU-pesimistů, jež nepodporují ani základní myšlenky evropské integrace a ani fungování Evropské unie.
4. *Europragmatists* kombinace eurofobů a EU-optimistů, kteří nepodporují základní myšlenku evropské integrace, ale podporují současné fungování Evropské unie. (Kopecký – Mudde 2002: 302–303).

Termín euroskepticismus se poprvé začal objevovat v britském tisku v polovině 80. let 20. století (Aquilera de Prat 2012: 21, Pérez 2007) v souvislosti s výhradami a kritikou tehdejší premiérky Margaret Thatcherové směrem k Evropskému společenství. Od té doby začal být tento termín využíván k vyjádření jakékoliv kritiky směrem k evropské integraci (Aquilera de Prat 2012: 21).

Pro případ této práce jsem definovala osu hodnocení postojů politických stran následovně. Na konci jedné strany stojí euro-odpůrci, jež definují podle Taggartova a Szczerbiakova (2002_a) tvrdého euroskepticismu a Kopeckého a Muddeho (2002) kombinaci eurofobů a EU-pesimistů - *Eurojects*. Hlavní definicí této pozice je odmítnutí základních myšlenek evropské integrace (hlavně demokratičnost unie) a nekompromisní nesouhlas se členstvím v integraci. Méně intenzivní postoj vedle euro-odpůrců jsou euroskepticisté. Tento postoj jsem definovala z měkkého euroskepticismu Taggarta a Szczerbiaka (2002_a) jež má stanovený důvod opozice evropské integrace, ale určitá strana nesmí být odpůrcem základních myšlenek evropské integrace ani členství své země. Dále přidávám Kopeckého a Muddeho (2002) definici *Eurosceptics* a *Europragmatist*. V tomto případě může určitá strana kritizovat (a nikoliv přímo odporovat) určitou myšlenku a nebo určitý výstup evropské integrace. K oddělení skeptické a optimistické strany osy jsem použila definici neutrální, jež znamená absenci oficiálního postoje či nestrannost strany. Na konci druhé strany osy, jako opak euro-odpůrců, jsou euro-entuziasté, jež jsem převzala z Kopeckého a Muddeho (2002) *Euroenthusiasts*. Jedná se o strany, které naprosto podporují samotné myšlenky evropské integrace a podporují veškeré výstupy integrace. Vedle toho jsou euro-optimisté, kteří podporují myšlenky či výstupy evropské integrace. V

tomto případě může strana kritizovat určitý krok integrace, avšak navrhuje alternativu či poskytuje svůj názor ke zlepšení, aniž by útočila na samotnou evropskou integraci.

3 Postoje skotských a irských politických stran k EU

V této kapitole se věnuji konkrétním politickým stranám ve skotském a severoirském stranickém systému. Jejich postoje zkoumám chronologicky a zaměřuji se na přímé i nepřímé postoje politických stran. Ze Skotska se věnuji Skotské národní straně a Labouristické straně. Ze Severního Irska jsem vybrala Ulsterskou unionistickou stranu a Demokratickou unionistickou stranu, které reprezentují unionistické strany a nacionalistickou Sociálně demokratickou a labouristickou stranu.

3.1 Skotská národní strana

V 70. letech 20. století SNP zaujala negativní postoj vůči evropské integraci a byla veřejností vnímána za hlavního odpůrce integrace. Poté, co bylo Evropské hospodářské společenství založeno, jej ve Velké Británii vnímali za elitářskou, centralizovanou organizaci s nedemokratickými tendencemi. Pro některé členy SNP tento popis odrážel argumenty pro skotskou nezávislost, čehož SNP chtěla využít. K tomuto postoji přispěla i skutečnost, že se Spojené království příliš nezaobíralo skotskými zájmy a také přesvědčení, že by vstup sjednaný podle britských zájmů mohl poškodit již tak oslabenou skotskou ekonomiku (Devenney 2008: 325–327). Pro SNP nebylo jasné, jak vůbec budou zastoupeny skotské zájmy, pokud by EHS fungovala na mezivládním základě, kde by Spojené království přijímalo důležitá rozhodnutí o skotských záležitostech (Hepburn 2009: 3). Podle Devenneye (2008: 327) bylo toto snahou propojit skotskou nezávislost se členstvím v EHS a také jakýmsi „rétorickým kyjem“ proti Britům. V SNP však někteří členové sdíleli negativní názor i na politickou charakteristiku evropské integrace, jež byla vnímána jako centralizovaná, byrokratická a nedemokratická organizace. Negativně vnímána byla i ekonomická integrace, jež někteří členové považovali za využívání slabé, periferní ekonomiky (jako je právě Skotsko) dominantními kapitalistickými

aktéry z oblasti jihovýchodní Anglie a evropské pevniny. V neposlední řadě strana kritizovala některé evropské politiky, jako právě zemědělskou a rybolovnou, které považovala za velmi škodlivé pro skotské zájmy (Dardanelli 2003: 7–8). Tehdejší předseda SNP v roce 1973 napsal, že cílem společného trhu je vytvořit politickou dominanci nad celou západní Evropou (Dardanelli 2003: 275). Cílem SNP byla tedy v 70. letech nezávislost pod britskou korunou mimo evropskou integraci (Dardanelli 2003: 273). V referendu roku 1975 vedla SNP kampaň *No vote*, přičemž předseda strany deklaroval, že EHS ztělesňuje vše, proti čemu strana bojovala (centralizace, nedemokratické procedury apod.) (Dardanelli 2003: 273).

Po čase strana vytvořila řadu podmínek pro Spojené království a případné budoucí jednání o EHS, jež zahrnovaly uznání Skotska jako oddělené země a podmínit tak vstup statutem samostatného hlasování (Devenney 2008: 327–328). Podpora strany SNP dále rostla a její politická pozice se vůči evropské integraci začala měnit. Strana se začala otázkou evropské integrace zabývat hlouběji. Stále ale se postoj vůči integraci vracel k otázce suverenity Skotska, konkrétněji k potřebě nezávislé skotské vlády, která bude hájit skotské zájmy během jakýchkoliv jednání o EHS (Devenney 2008: 328–330). SNP také disponovala kontakty z vysokých míst v rámci EHS a vysílala delegace na evropské debaty s cílem nejen zviditelnit stranu, ale i zastupovat skotské zájmy. V konečném důsledku byl však postoj SNP k evropské integraci stále negativní. SNP byla také prvním politickým aktérem ve Skotsku, jež jasně formuloval skotské zájmy ve vyjednávání o vstupu do EHS. Pro SNP to znamenalo jedinečnou příležitost využít názor veřejnosti směrem ke skotské nezávislosti (Devenney 2008: 330–337). SNP byla také jedinou stranou, která členství v EHS zahrnula do volební kampaně a zároveň přiřadila důležitost této otázce. Postoj k integraci hojně zobrazovala její aktivní kampaň proti členství v EHS (rozdávání letáků, prosazování problematiky v poslanecké sněmovně, petice apod.) (Devenney 2008: 339). Tyto aktivity však selhaly a navíc i oslabily samotnou stranu. Pozice strany proti členství v EHS byla natolik pevná, že se strana nedokázala přizpůsobit měnícím se politickým okolnostem (Devenney 2008: 340). Poté, co

většina Skotů hlasovala pro setrvání v EHS připustila strana členství v integraci, avšak zachovala si spíše negativní přístup (Dardanelli 2003_b: 275).

V roce 1988 přijala SNP koncept „nezávislosti v Evropě“, s cílem odtrhnutí se od Spojeného království a samostatném členství v EHS (Pittock 2001: 126, Dardanelli 2003: 10). Strana změnila svůj postoj k evropské integraci a členství v EHS se tak stalo základním kamenem nové politiky. EHS podle SNP poskytuje vnější podporu pro nezávislost Skotska (Keating 2020: 10) a strana se tak snažila vytvořit pozitivní propojení mezi členstvím v EHS a skotskou samovládou (Hepburn 2009: 3). Z politického hlediska by EU poskytovala externí politickou podporu pro Skotsko, z ekonomického by odstranila hrozby, které by plynuly z odtrhnutí se od Spojeného království, a to právě prostřednictvím členství v evropském společném trhu (Hepburn 2009: 3). Určité obavy z nevýhod členství zůstaly, strana však v celkovém pohledu přijala společný trh jako výhodu pro Skotsko a také porovnávala Evropskou unii s tou „Britskou unií“, přičemž se EU zdála jako výhodnější alternativa (Dardanelli 2003: 11–12). Změna postoje SNP byla založena na celkovém pozitivním vnímání evropské integrace a jejího vlivu na Skotsko, přesněji řečeno pozitivního vlivu jednotného trhu. EHS tak bylo vnímáno jako progresivní nadstátní politický systém, ve kterém i malé národy a regiony mohou hrát velkou roli (Dardanelli 2003_b: 277). SNP se stala zastáncem ekonomické i měnové integrace a jak zmínila R. Cunninghamová, bývalá zástupkyně předsedy strany, SNP by s radostí udělila EU i pravomoci v oblastech obrany a zahraniční politiky (Hepburn 2009: 3).

V 90. letech postoj přetrvával a EU byla čím dál více vnímána jako politický systém, usnadňující dosažení stranického cíle skotské nezávislosti (Dardanelli 2003_b: 277). V rámci nově přijaté politiky nezávislosti v Evropě strana zamýšlela využít výhod evropské integrace ke zvýšení zájmu veřejnosti o skotskou nezávislost. Gordon Wilson prohlásil, že chtěl lidem usnadnit volbu SNP a nezávislosti, přičemž EHS viděl jako výhodnější protiváhu Londýnu (Dardanelli 2003_b: 277). Koncept nezávislosti v Evropě by podle SNP znamenal

odstranění kritiky strany z izolacionismu, eliminaci nákladů secese a posílení skotského vlivu na tvorbu politik na úrovni unie (Dardanelli 2003_b : 277–278). SNP byla ochotna se dokonce vzdát i své měny ve prospěch eura (Hepburn 2009: 5).

Strana svůj euro-optimismus nezměnila. Tento postoj setrval do referenda o vystoupení Spojeného království z EU, kdy plně podporovala hlasování pro setrvání. Výjimkou byl postoj strany na počátku 21. století ke společné zemědělské a rybolovné politice. SNP dokonce i pohrozila, že z těchto politik odstoupí, aby ochránila skotské rybolovné a zemědělské odvětví (Hepburn 2009: 5). V roce 2004 před volbami do EP strana kandidovala s tím, že Skotsko v EP potřebuje silnější hlas. Strana zastávala názor, že skotské zájmy nejsou náležitě reprezentovány z důvodu toho, že Skotsko nemá přímý hlas v procesu rozhodování v EU. SNP také nesouhlasila se statutem, které mělo Skotsko v EU jako region. Opět se strana přikláněla k nezávislosti, kdy se bude moci Skotsko účastnit evropského rozhodovacího procesu. V rámci měnové unie poté SNP stále zastávala přijetí společné měny – euro, jelikož nabízí Skotsku významné ekonomické hodnoty (SNP 2004).

V roce 2007 probíhala na půdě skotského parlamentu debata o Lisabonské smlouvě, ve které Linda Fabiani představila návrh referenda o Lisabonské smlouvě. V rámci té debaty Fabiani označila SNP za pro-evropskou a nikoliv, jak jí někteří kritici označovali, za stranu euroskeptickou. SNP požadovala, aby byl lid zahrnut do rozhodování o evropských věcí a to tím, že Lisabonskou smlouvu odsouhlasí v referendu. Zároveň i uznává, že i přes celkový pozitivní postoj k EU, strana nemusí nutně souhlasit s každým krokem unie (TheyWorkForYou 2007). SNP již dlouhodobě nesouhlasila se Společnou rybolovnou politikou a požadovala decentralizaci rybolovných pravomocí na evropské rybolovné národy. Svůj lehce kritický pohled na integraci promítla strana i do svého evropského předvolebního programu z roku 2009, kde zdůrazňovala nutnost hájit skotské zájmy a zajistit tak, aby práce skotské vlády nebyla podrývána evropskou politikou (Hepburn – McLoughlin 2011: 11).

V rámci referenda z roku 2016 SNP upozorňovala na možné dopady případného odchodu z EU – odchod by byl vážnou hrozbou pro ekonomickou prosperitu Skotska, konkrétněji tedy by byl ohrožen obchod i pracovní místa (Anderson – Keil 2016: 51). Podle SNP přibližně 330 000 pracovních míst jsou závislé na členství ve společném trhu, a to byl právě také jeden z důležitých bodů, proč v EU podle SNP zůstat (SNP 2015: 9). SNP se staví k nezávislosti Skotska v rámci EU, jež by zajistila Skotsku přímý hlas v evropských vyjednáváních a dala možnost hájit vlastní zájmy (Anderson – Keil 2016: 55).

3.2 Labouristická strana Skotska

Oproti ostatním zkoumaným stranám, skotští labouristé nezaujali oficiální pozici v referendu roku 1975 o setrvání v EHS (Ross 2019). Právě Labouristická strana byla ta, která svolala referendum o tom, zdali má Spojené království zůstat v EHS. Labouristická strana byla obecně ohledně referenda vnitřně rozdělena (BBC n.d.) a jelikož panovaly odlišné názory uvnitř strany, přislíbil tehdejší předseda strany Harold Wilson řešení v podobě právě již zmíněného referenda (Wilson se tak snažil dát stranu dohromady). Přislíbil tedy, že bude znovu vyjednávat o podmínkách členství a poté je předá lidu v referendu (Saunders 2016). Od 80. let skotští labouristé již zaujímali pro-evropskou pozici (Keating 2020: 10). Podobně jako u SNP, začali i labouristé vidět možnosti, jak evropskou integraci využít. Donald Dewar byl zastáncem devoluce a ve svých projevech se odkazoval na evropské „sousedy“. Dewar věřil, že země s decentralizovanými systémy vlády mohou být ekonomicky úspěšné i vlivné v zahraniční politice v rámci EU (Dewar 1997). V rámci debat o Maastrichtské smlouvě bylo obecně mezi labouristy pouze pár jedinců, kteří by se obávali toho, že by společná měna poškodila suverenitu Spojeného království. Obecně tedy ve straně panoval pozitivní pohled na měnovou integraci s tím, že se mezi skotskými labouristy objevila pouze 4 % těch, co by se obávali jakéhokoliv poškození skotské ekonomiky eurem (Baker – Gamble – Randall – Seawright 2002: 100).

V rámci debaty ve skotském parlamentu reagoval za labouristy Malcolm Chisholm na návrh referenda o Lisabonské smlouvě Lindou Fabiani. Chisholm

charakterizoval Lisabonskou smlouvu tak, že „v zásadě zavádí pragmatické evoluční změny, které zefektivní rozhodování, zvýší účinnost a zvýší demokratickou odpovědnost tím, že posílí roli parlamentů členských států“. Labouristé jasně a důrazně stáli za přijetím Lisabonské smlouvy a nepodpořili tak návrh na referendum o Lisabonské smlouvě (mělo se jednat o to, že by lidé rozhodli o přijetí, či nepřijetí smlouvy). Nesouhlasili s poznámkami od SNP, jelikož podle nich smlouva prostě a jednoduše udává jen to, co EU může a co ne. Ke smlouvě se tak stavili až euro-entuziasticky (Theyworkforyou 2007).

V předvolebním programu z roku 2010 labouristé hovořili o výhodách plynoucí ze členství v EU pro celé Spojené království⁴. Obecně tedy labouristé hovoří o vedoucí roli Británie v EU, posilování evropského jednotného trhu, reformách evropského rozpočtu, podpory rozšiřování unie, spolupráce v oblasti bezpečnosti apod. (Scottish Labour 2010). Labouristé věřili, že členství v EU je centrem prosperity a bezpečnosti Skotska. Strana ve svém programu z roku 2015 zmínila, že i přes to je nutná změna v unii. Dále také popisují výhody, které plynuly z EU (pracovní místa, obchod, zahraniční investice apod.) Reformovat EU chtěli v oblasti pracovních míst, společné zemědělské politiky a snížit zbytečné plýtvání financí. V rámci reformování EU chtěli Labouristé zvýšit důvěru mezi EU a občany tím, že budou zavedeny institucionální reformy (Scottish Labour 2015: 83–84).

Skotští labouristé oficiálně podpořili v referendu setrvání v EU. Na druhou stranu vznikla i proti-evropská kampaň „*Labour Leave*“ (Dickie 2016). Součástí této kampaně byl i Nigel Griffiths, jež prohlásil: „Jako bývalý ministr v poslední labouristické vládě vím, jak moc EU zasahuje do každodenního řízení země a poskytování veřejných služeb. Cena tohoto zásahu je nepřijatelná, zejména pro malé a střední podniky a nedostatek demokratické odpovědnosti je něco, co by mělo znepokojit každého člena a podporovatele labouristů. Musíme chránit naši demokracii hlasováním o odchodu z EU“ (Labourlist 2015). Přestože

⁴ Program byl kopií britské Labouristické strany.

část strany vydala prohlášení o odchodu z, podle nich nedemokratické, EU oficiální postoj strany zastupoval podporu setrvání v EU (Labourlist 2015).

3.3 Ulsterská unionistická strana

Členové UUP se nebáli otevřeně vyjádřit pochybnosti vůči EHS. William J. Morgan věřil, že členstvím v EHS ztratí Spojené království ekonomickou i politickou suverenitu. Další unionistický poslanec, Andrew Hunter se zase obával toho, že ekonomickou integraci bude následovat integrace politická a také vyjádřil obavy o tom, že jižní pracovníci vezmou severanům práci (Dixon 1994: 170). Většina unionistických poslanců se při hlasování o společném trhu v roce 1961 zdržela hlasování. Nejvýraznější zastánci integrace byli Robin Chichester-Clarke a Stratton Mills. Mills dokonce poznamenal, že „členství v EHS povede k návratu republikánského kuřete spíše do vejce Spojeného království, než Irské jednoty“⁵ (Dixon 1994: 171). Mezi dalšími unionisty ve Westminsteru vznikaly obavy ze společného trhu a to v oblastech dotací do zemědělství, volného pohybu pracovní síly, který hrozil přílivem pracovníků z jihu a také obavy z toho, že bude státní pomoc průmyslu ukončena. Vedení unionistů však věc viděla jinak a snažila se ostatní členy uklidnit – Brian Faulkner⁶ ujišťoval své kolegy, že hranice mezi severním a jižním Irskem je politická a nikoliv ekonomická (Dixon 1994: 172).

Při první přihlášce do EHS byla pozice unionistů taková, že cokoliv co bude v konečném důsledku dobré pro Spojené království, bude dobré i pro Ulster (Dixon 1994: 173). Pro vstup do EHS hlasovalo 426 poslanců, z nichž šest⁷ z Ulsterské unionistické strany hlasovali proti vstupu. Jeden poslanec se zdržel hlasování a zbylí čtyři⁸ hlasovali pro vstup. Strana byla tedy ohledně postoje k EHS rozdělena. Cunningham se obával toho, že členství v EHS povede ke zvýšené imigraci a tím se podkope i volební pozice UUP a také, že se oslabí

⁵ „EEC membership would lead to the Republican chicken re-entering the United Kingdom egg, rather than Irish unity“ (Dixon 1994: 171).

⁶ v té době ministr zahraničních věcí

⁷ S. McMaster, J. E. Maginnis, L. P. S. Orr, K. Cunningham, G. B. H. Currie, G. Forrest (Dixon 1994: 174).

⁸ H. Clark, S. Mills, M. of Hamilton a R. Chichester-Clarke (Dixon 1994: 174).

pozice Severního Irsku v rámci Spojeného království (Dixon 1994: 174). Unionisté byli rozděleni na pro-evropské a proti-evropské unionisty. Brian Faulkner při třetí přihlášce do EHS prohlásil, že členství v EHS přivede Severní Irsko i Irskou republiku blíže Spojenému království. Když v 70. letech eskaloval konflikt v Severním Irsku, ulsterští poslanci vyhrožovali, že stáhnou svou podporu konzervativní vládě, pokud nebudou přijaty přísnější opatření proti terorismu. Nakonec šest ulsterských unionistů hlasovalo proti vstupu do EHS a Chichester-Clarke a Mills byli potom jediní, kdo hlasovali pro vstup (Dixon 1994: 177–178). Se vstupem do evropské integrace UUP požadovala ochranu zemědělských a průmyslových zájmů Ulsteru v rámci EHS a také zlepšení dopravních zařízení mezi Ulsterem, Evropou a Velkou Británií (UUP 1973).

V 90. letech zaujímala UUP stále euroskeptičtější postoj a to ze strachu z narušení suverenity Westminsterského parlamentu a také z víry, že jakákoliv forma internacionalizace pomůže nacionalistům v Severním Irsku (Murphy 2009: 593). V roce 1991 však unionističtí politici podporovali založení „*Northern Ireland Centre*“ v Bruselu. Vedle toho se snažili prosadit „*Objective One status*“ v ES pro Severní Irsko (udělení statusu pro Severní Irsko znamenalo, že Spojené království nebude mít přístup ke kohezním fondům určené pro „chudší“ země). I přes výhled na optimističtější pohled na integraci, unionistické strany však Maastrichtské dohodě oponovali (Hainsworth – Morrow 1993: 133–134), se sloganem „ne Maastrichtu, ne Delorovi“ (Picard 1992: 2). UUP však nakonec podpořila Maastrichtskou dohodu ve Westminsteru v roce 1993, přičemž v tomto netypickém rozhodnutí byl evidentní pragmatický přístup k EU (nešlo o přesvědčení o výhodách dohody, ale o strach z možných horších alternativ). Straně šlo výhradně o vnitrostátní politické priority než o Evropu (Murphy 2009: 593–594). Později v 90. letech volební programy UUP obsahovaly sofistikovanější chápání EU a také zobrazovaly záměr využít EU ve prospěch Severního Irsku (Murphy 2009: 593). UUP podporovala členství v unii, avšak oponovala „nedemokratické byrokratické kontrole“ nad evropskými institucemi a přislíbila, že bude pokračovat v odmítání jednotné evropské měny a nezávislé centrální banky (UUP 1997: 22).

V rámci Maastrichtské dohody byly obě hlavní unionistické strany – UUP i DUP proti přijetí jednotné měny a to z ekonomických i politických důvodů, jelikož by přijetí eura mohlo přispět ke ztrátě suverenity. Jim Nicholson, europoslanec UUP, varoval před přijetím jednotné měny a to tím, že by klíčová ekonomická rozhodnutí připadla nevoleným a neodpovědným úředníkům v Evropě, místo volené a odpovědné vlády v Severním Irsku. UUP i DUP podporovaly spolupráci mezi evropskými státy, ale obávaly se vytvoření jakéhosi evropského „Super státu“, který by zahrnoval monetární unii, ekonomickou integraci i politickou unii. Obě unionistické strany se obávaly i toho, jaký dopad by mělo euro na britskou i severoirskou ekonomiku včetně toho, že by v eurozóně byly severoirské zájmy opomíjeny (Berberi 2014: 16–17). UUP se obávala, že finance z Fondu pro mír a usmíření nejsou směřovány do udržitelných projektů, a tak strana požadovala, aby finance šli do projektů, které budou spíše prospěšné pro Severní Irsko po delší dobu (UUP 1997: 22). V rámci rozvojové pomoci zastávala strana názor, že nejlepší způsob, jak nadále efektivně poskytovat rozvojovou pomoc je, že Spojené království bude mít co nejvíce kontroly nad svým národním programem. Podle strany způsob vedený přes EU vede k více byrokracie a méně pomoci těm, kteří jej potřebují (UUP 1997: 22). Jim Nicholson, jež se označuje za euro-realistu věří, že je v samotném zájmu Spojeného království ponechat si svou měnu (UUP 2004) a že Severní Irsko musí mít v unii plné zastoupení. Strana trvala na tom, že by severoirský parlament měl mít pozorovatelský status v Radě ministrů, pokud jsou projednávání otázky týkající se Severního Irska (UUP 1998).

Ratifikaci Lisabonské smlouvy labouristickou vládou UUP považovala za zradu státním demokratickým tradicím, jelikož nebylo vyhlášeno referendum, ve kterém by občané odsouhlasili přijetí smlouvy. Strana v této době přijala už tvrdší postoj vůči EU a požadovala, aby v budoucnu měli britští lidé hlas v předávání moci EU – vše musí být tedy schvalováno v referendech. Strana společně s konzervativní stranou kritizovala Lisabonskou smlouvu, a to právě kvůli předávání pravomocí ze Spojeného království do EU (UUP 2010: 99).

Společná vláda konzervativců a unionistů požadovala reformu unie, která povede k Evropě, jejíž rozdílné národy velmi úzce spolupracují a k Evropě, ve které vlády jednají v zájmu svých voličů, než zájmu Bruselu (Evropa, jež je v rukou jejích občanů, a nikoliv v rukou byrokratické a politické elity) (UUP 2009: 2). Konkrétně požadovali, aby byla Spojenému království vrácena kontrola nad sociálními a zaměstnaneckými zákony (UUP 2009: 6).

V referendu o vystoupení z EU roku 2016 byla UUP rozdělena. Strana oficiálně věřila v to, že je pro Severní Irsko „lepší zůstat součástí EU s tím, že by vláda Spojeného království prosazovala reformu unie a vrácení se k zakládajícímu principu volného obchodu a nikoliv politické unie.“ (Belfast Telegraph 2016). Přestože strana vydala oficiální prohlášení o podpoře setrvání v unii (UUP 2016: 5), někteří členové veřejně podpořili odchod z EU. Předseda strany ale varoval, že: „Severní Irsko bezprostředně pocítí důsledky Brexitu: ústavně, finančně a politicky.“ Na to reagoval člen UUP, Alex Redpath, který prohlásil: „Věřím, že Severní Irsko a Spojené království jako celek budou v důsledku odchodu z EU bezpečnější, bohatší a svobodnější.“ Redpath hlavně poukazoval na to, že v době před referendem EU kontroluje 100 % jejich obchodní politiky a kritizoval také absenci dohod o volném obchodu s USA, Čínou i s partnery z Commonwealthu. Zároveň i poznamenal „zásadně nedemokratickou a neodpovědnou“ povahu institucí EU (The Newsroom 2016).

3.4 Demokratická unionistická strana

V referendu roku 1975 byla DUP proti členství Spojeného království v EHS. Strana vedla *No vote* kampaň, ve které varovala před materialistickou etikou EHS, která by „obětovala cokoli pro ekonomický zisk“ (Murphy – Evershed 2020: 383). Ian Paisley, který reprezentoval DUP v EP v letech 1979 – 2004, hlásal o „hluboce zakořeněném odporu vůči jakémukoli pokusu o prohloubení evropské jednoty a to z důvodu, že šlo o dílo ďábla“ (Murphy – Evershed 2020: 384). V diskuzi o Maastrichtské smlouvě v poslanecké sněmovně v roce 1991 využíval Paisley anti-katolickou rétoriku spojenou s obavami o evropském útoku na britskou parlamentní tradici. Oproti ostatním představitelům

zkoumaných stran, Paisley hojně využíval náboženství jako kritiku integrace. On však i varoval před federální koncepcí, jež by převzala britské rozhodovací pravomoci (Murphy – Evershed 2020: 384). Postoj strany vůči evropské integraci byl reprezentován právě Paisleyem a jeho nástupcem J. Allisterem (europoslanci) (Murphy – Evershed 2020: 385). Zároveň ani jeden z politiků nebyl součástí větších frakcí v EP. DUP oponovala evropským smlouvám, které vnímala jako hrozbu národní suverenity (Evropská ústava i Lisabonská smlouva) (Ganiel 2009: 581).

DUP se ve svých programech v letech 1997 – 2003 evropské integraci nevěnuje. Zaměřuje se spíše na domácí politiky a kritiku strany Sinn Féin. Až v předvolebním programu do EP v roce 2004 vyjádřila DUP slib setrvání v práci Iana Paisleyho⁹ (DUP 2004). Sám Paisley v tomto programu uznává, že tyto volby nejsou pouze o evropských tématech, ale o utvrzení ulsterského odhodlání změnit neúspěšnou Belfastskou dohodou pomocí stabilní a demokratické devoluce. Strana s kandidátem Jimem Allisterem oponovala nové evropské konstituci a DUP také nesouhlasila s převodem pravomocí od demokraticky zvolených vlád k „neodpovědným byrokratům v Bruselu“ (DUP 2004). DUP také odmítala společnou měnu s tím, že je nutné udržet libru, aby byla britská ekonomika pod kontrolou národní vlády (DUP 2004). Tento postoj zdůraznila i v předvolebním programu v roce 2010. V tomto období již DUP rázně zdůrazňuje nesouhlas s tím, že britská vláda předala až moc pravomocí EU a vláda by měla dělat něco pro to, aby si Evropská komise neuzurpovala více (DUP 2010). DUP věřila, že by britští občané měli mít hlas v otázce budoucnosti členství Spojeného království v EU a zastávala tak kampaň o referendu o EU (DUP 2015). Zvláštní ale je, že ani v programu z roku 2015 ani z roku 2016 se strana blízcím se referendem nezabývala. Jak bylo napsáno v předvolebním programu z roku 2014, strana věřila v důležitost vztahu s EU, ale na druhou stranu navrhovala tento vztah mezi Spojeným královstvím a EU změnit s tím, že se chtějí soustředit spíše na obchod a spolupráci než na federalismus a integraci (DUP 2014: 14).

⁹ Ian Paisley reprezentoval Ulster v Evropě 25 let.

V referendu roku 2016 strana hájila vystoupení Spojeného království z EU. V rámci oznámení postoje k Brexitu, předsedkyně DUP zmínila i to, že postoj strany byl vždy euroskeptický (Young 2016). Zajímavé je, že DUP vedla hojnou kampaň o vystoupení z EU a to pomocí letáčků, které se objevovaly v britském tisku (který ale nebyl k dispozici v Severním Irsku). Strana to okomentovala tím, že jakožto 4. největší strana ve Westminsteru vede celonárodní kampaň (BBC 2016).

3.5 Sociálně demokratická a labouristická strana

Na začátku 70. let SDLP publikovala dokument *Towards a New Ireland*, ve kterém navrhovala Národní senát Irska, jež by vytvořil společné místo a nezbytné společné zájmy mezi severem a jihem. Ve svém programu *A New North, A New Ireland* v roce 1973 hovoří strana o Irské jednotě v rámci EHS a do referenda v roce 1975 již zaujímal pro-evropský postoj (Dixon 1994: 178). SDLP stála za názorem, že setrvání v EHS pomůže Severnímu Irsku s ekonomikou a to v rámci vytvoření stabilního systému vlády (SDLP 1975). Kampaň ano, podporována Wilsonovou vládou, jež znamenala hlas pro setrvání v EHS v referendu roku 1975 podpořila tedy i SDLP (Miller 2015: 22). Pro-evropský postoj se stal výraznější po zvolení Johna Huma ve volbách do EP roku 1979, jakožto jediného severoirského nacionalisty v EP a který byl také součástí největšího (nejmocnějšího) politického bloku v EP - Strany evropských socialistů. Hume se aktivně a úspěšně angažoval v tom, aby problematiku (konflikt) v Severním Irsku dostal do agendy EP. Hume¹⁰ svou aktivitou dokázal soustředit pozornost evropských politiků na Severní Irsko (Lagana 2020). Později v 80. letech se politická strategie SDLP stala méně spojovanou s irským sjednocením a inspirována radikálními změnami v Evropě se SDLP začala zajímat o vývoj politických představ o svrchovanosti, a jak by mohla vytvořit kontext příznivý pro politické kompromisy v Severním Irsku (Hepburn – McLoughlin 2011: 15).

¹⁰ John Hume, nositel Nobelovy ceny, byl nejvýraznější osobou SDLP - po jeho odchodu v roce 2001 ztratila strana veškeré zastoupení v EP i Westminsteru (Kely 2019).

V předvolebním programu z roku 1992 strana píše, že věří v evropské instituce a programy, které nabízejí důležité možnosti v řešení strukturálních hospodářských problémů, lidských práv, sociální ochrany apod. Strana se také zavázala vyplnit mezery v Maastrichtu, které tam zanechala britská vláda svou opozicí vůči evropským sociálním dimenzím (SDLP 1992: 12). Ve svém předvolebním programu v roce 1997 SDLP rázně podporovala členství v „Nové“ Evropské unii. Podle SDLP nová Evropská unie vytvoří různé druhy vztahů založených na spolupráci a integraci, a které jednou provždy skončují s příčinami konfliktů, které vedly ke světovým válkám a studené válce. V ekonomickém ohledu pak integrace nabízí společný trh a posiluje celoevropskou ekonomiku. Konkrétně SDLP vyzdvihuje důležitost EU v oblasti zemědělství, prostřednictvím Sociálního fondu, Regionálního fondu pro podporu zemědělství apod. (SDLP 1997: 16). V EP je SDLP součástí socialistů a podobně jako ostatní zkoumané strany požadovala, aby občané byli více zapojováni do rozvoje unie. Ve svém programu strana zmínila, že bude pokračovat v opatřeních zajišťující větší demokratickou kontrolu nad institucemi EU (větší pravomoci pro EP) (SDLP 1997: 17).

V roce 2001 John Hume odstoupil jakožto předseda strany a jeho nástupce Mark Durkan pokračoval ve zdůrazňování významu EU pro Severní Irsko a podpory rozšíření a další integrace (Hepburn – McLoughlin 2011: 17). Do roku 2003 byla SDLP jedinou stranou¹¹, která podporovala, aby Spojené království přijalo jednotnou měnu – euro. Strana to zdůvodňovala ekonomickými výhodami¹² jako jsou nízká inflace, stabilnější finanční systém, větší zájem zahraničních investorů apod., včetně toho, že by jednotná měna umožnila sjednocení celého ostrova. Podporu společné měny vyjadřovala SDLP i v roce 2009 při hospodářské krizi (Berberi 2014: 10). Ve svém evropském předvolebním programu z roku 2004 se strana definovala jako „jediný hlavní zastánce členství Severního Irsku v EU“. V tomto dokumentu vyzdvihují výhody, které plynou z členství v EU – ať už se jednalo o zemědělství, průmysl,

¹¹ Jediná z větších - Sinn Féin, UUP a DUP (Berberi 2014 :10).

¹² Skoro 60% exportu Severního Irsku šlo do evropských zemí (Berberi 2014 :10).

infrastrukturu i důležitost EU v mírovém procesu. Strana se i nechala slyšet, že bude důrazně podporovat přijetí eura i používání duální měny, dokud se Spojené království nepřipojí (SDLP 2004: 2). SDLP považuje EU za nejlepší rámec, jež řeší socioekonomické problémy severoirské společnosti. Strana si ve svém předvolebním programu do EP v roce 2004 vytyčila i další cíle, mezi které například patří:

- začlenění Charty základních lidských práv EU do nové evropské ústavy
- vývoj celoevropské strategie pro organizovaný zločin
- propagace eura a maximalizování podpory rozšiřování k podpoře rozvoje podnikání a vytváření pracovních míst
- pokračovat v práci Johna Humea v udržování Severního Irska na vrcholu evropské agendy a v podpoře socioekonomického rozvoje (SDLP 2004).

I v roce 2005 pokračovala strana v kampani pro vstup do eurozóny. Program se oproti roku 2004 příliš nelišil, strana přidala například reformu společné rybolovné politiky a nebo celkovou participaci na vzdělávacích a tréninkových programech EU (SDLP 2005: 40). V roce 2008, kdy se debatovalo o přijetí Lisabonské smlouvy, strana Sinn Féin vyzvala SDLP k vysvětlení svého postoje ke smlouvě. Podle Sinn Féin SDLP prosazuje snížení vlivu irské vlády a v rámci mezinárodního obchodu i proti-farmářský postoj. Podle ní, SDLP prosazuje posílení moci evropského komisaře pro obchod, který nepřihlíží k severoirským zájmům (Sinn Féin 2008). SDLP v té době prosazovala pro-evropský postoj a to právě i podporu Lisabonské smlouvy. Strana věřila, že Lisabonská smlouva zajišťuje transparentnější rozhodování a lepší reprezentaci severoirských zájmů v Evropě (SDLP 2009: 4). Určitá podobnost lze vidět i u labouristů ve Skotsku.

Ve svém předvolebním programu do EP z roku 2009 SDLP popisuje EU jako „největší přínos v řešení konfliktů v historii a největší příležitost pro mezinárodní vývoj v budoucnosti“ (SDLP 2009: 24). Už v roce 2014 zmínila SDLP svou podporu případného referenda o vystoupení z EU. Strana apelovala na své voliče, aby v případném referendu hlasovali ANO, pro členství v EU. Členství v EU je podle SDLP velmi výhodné (přístup ke společnému trhu,

investiční toky) a odchod z EU by ohrozil severoirské farmáře, podnikatele, hraniční oblasti i oblasti potřeby. Podle SDLP zlepšením EU lze dosáhnout pouze zevnitř unie pomocí reformy a systému větší odpovědnosti a to včetně toho, že je třeba silnějšího hlasu v EP (SDLP 2014: 4–5).

V referendu o výstupu z EU strana SDLP podporovala setrvání v unii a sama sebe označila za „nejvíce pro-evropskou stranou na severu“ (Murphy 2016, McCann – Hainsworth 2017: 329). Podle SDLP byla EU velmi prospěšná pro Severní Irsko a to zejména v upevňování mírového procesu, poskytování financování a zlepšování anglo-irských vztahů. Dokonce i zmínili finanční výhody zemědělskému průmyslu, jež by v případě Brexitu nahradilo nejisté financování z Londýna (a tudíž i ohrozilo zemědělský sektor). Na druhou stranu SDLP uznala, že EU potřebuje reformu a silně bojovala za setrvání v unii, jelikož to pro stranu znamená bezpečnost, stabilitu a volný pohyb lidí, zboží i služeb (McCann – Hainsworth 2017: 328–329).

4 Závěr

Cílem mé práce bylo identifikovat postoje skotských a severoirských stran k evropské integraci. Pro přehled jsem vytvořila tabulku s vybranými definovanými postoji a se čtyřmi milníky v evropské integraci. Vstup do EHS bylo pro Spojené království velkým krokem, zvláště po dvou nevydařených přihláškách. Mezi stranami byla velká podpora, ale i nesouhlas se členstvím. U některých stran se objevují i podobné argumenty, či podobná kritika určitého výstupu z integrace. Postoje jsem tedy identifikovala následovně:

	Euro-entuziasté	Euro-optimisté	Neutrální	Euro-skepticisté	Euro-odpůrci
Vstup do EHS		SDLP	Labour	SNP + DUP	
		UUP		UUP	
Maastrich. dohoda	SDLP	SNP	Labour	UUP	
				DUP	
Lisabon. dohoda	SDLP	SNP		DUP	UUP
	Labour				
Brexit	SNP	UUP		DUP	UUP
	SDLP	Labour		Labour	

Důležitou událostí bylo referendum, které v roce 1975 svolal labourista Wilson. I když byla Labouristická strana v názorech na EHS rozdělena, skotští labouristé oficiální postoj k integraci nevyjádřili. Oproti labouristům, Skotská národní strana kritikou vůči EHS nešetřila. Pro SNP bylo vždy na prvním místě Skotsko (a nezávislost Skotska) a mezi členy panovaly obavy, že členství v EHS v podstatě Skotsko oslabí a srovnávali i evropskou integraci se Spojeným královstvím. Jelikož SNP cílila na vyhlášení nezávislosti na Spojeném království, logicky nejdříve vnímala evropskou integraci jako další rozhodující centrum nad Skotskem. SNP je ukázkovým příkladem, kdy můžeme vidět, že strana mění

svůj postoj podle nálady voličů. Jelikož SNP byla proti členství, což nemělo u voličů úspěch, musela strana změnit svou strategii, jejíž součástí byla pořád skotská nezávislost. Jelikož se u některých členů SNP sdílel názor, že EHS je „nedemokratickou“ organizací, vidím tento postoj jako postoj euro-odpůrce s tím ale, že celkově by strana spadala spíše do euroskepticistů. Je však možné, že tento negativní postoj byl pouze strategií, která by napomohla ke skotské nezávislosti a nikoliv skutečné obavy z EHS. Konec 80. let byl znamením změny postoje SNP. Ze samé kritiky a odmítání členství v EHS, SNP zasadila koncept evropské integrace do centra svého poslání. SNP pohlížela na EHS jako na odpověď, jak dosáhnout skotské nezávislosti. Podobně tomu tak bylo i u labouristů, ale ti oproti nezávislosti podporovali devoluci. Podle labouristů se tehdy mohlo Spojené království (a tedy Skotsko) inspirovat u ostatních zemí. Obě strany tak před koncem 20. století využily evropskou integraci ve svých programech jako nástroj ke splnění stranických cílů (referenda o nezávislosti a devoluci). SNP svůj entuziasmus sdílela i v kampani o setrvání v EU, výsledek referenda však pro SNP znamenal další náboj (další změna strategie) pro podporu skotské nezávislosti. Lze tedy vidět, že se SNP dokáže chopit příležitosti – jakýkoliv výsledek využít pro skotskou nezávislost. Vedle SNP i labouristé podporovali setrvání v rámci EU, ale oproti SNP byli u labouristů hlasitější spíše zastánci Brexitu. Opět byla Labouristická strana ohledně otázky evropské integrace rozdělena. U SNP byla jedinou výjimkou kritika o nedostatku rozhodovacích pravomocí skotských občanů, ale i přesto je strana po referendu z roku 1975 výrazně euro-optimistická až euro-entuziastická. U labouristů byl problém v tom, že drtivá většina politické agendy přicházela z centra britské Labouristické strany.

V Severním Irsku se mezi stranami kritikou také nešetřilo. Hned od začátku se na integraci spustila vlna negativních postojů od členů UUP. Podobně jako labouristé byla i UUP v otázce setrvání v EHS vnitřně rozdělena. Nakonec vedení strany podpořilo konzervativní vládu s tím, že vláda přijme určitá opatření v Severním Irsku. I přesto byla UUP kritikem evropské integrace i postupem

času. Zajímavé je, že podpora UUP vždy záležela na něčem jiném, než na stranickém postoji. Nejdříve strana požadovala, aby vláda přijala přísnější opatření a poté Maastrichtskou dohodu podpořili ze strachu, že by se mohla objevit horší alternativa. Další zajímavostí je, že ke konci 90. let strana začala měnit svůj postoj k členství v EU, na druhou stranu ale pořád hovořila o nedemokratičnosti evropských institucí. Postupem času UUP zaměřila svou pozornost na přenášení pravomocí mezi Spojeným královstvím a unií. Podobně jako SNP i UUP požadovala referendum o Lisabonské smlouvě, obě strany totiž prosazovaly mnohem větší zapojení občanů do rozhodovacího procesu. I strana UUP byla v rámci referenda roku 2016 rozdělena. Část strany podporovala setrvání a část odchod z EU s tím, že opět se zde projevoval postoj euroskepticistů až euro-odpůrců – opět to byla nářka na nedemokratičnost institucí EU. Oproti UUP byla DUP hlasitým kritikem vstupu do EHS. Nejvýraznější postavou strany byl Ian Paisley, který mimo reprezentace strany v EP byl trochu i kontroverzní osobou a to tím, že svou kritiku evropské integrace spojoval například s „dílem ďábla“. Podle mého názoru to byla nejvýraznější kritika evropské integrace vůbec, a proto jsem stranu identifikovala s postoje euro-odpůrce. DUP je ale stranou, která se postupem času spíše věnovala domácí politice než evropským tématům. Od postoje euro-odpůrce Paisleyho byla strana do roku 2004 spíše nečinná v reakcích na milníky evropské integrace. Výjimkou bylo přijetí společné měny, s níž strana nesouhlasila a také nezůstala nečinná v kritice přenášení pravomocí ze Severního Irska do EU. Tady lze vidět posun strany k euroskepticismu, k čemuž přispělo i odstoupení Paisleyho z EP. Tento postoj poté přetrval.

Strana SDLP byla jedinou stranou, která se po celé zkoumané období sama označovala za nejvíce pro-evropskou stranu. V rámci reakcí na milníky evropské integrace strana zdůrazňovala v podstatě pouze výhody plynoucí ze členství v integraci. Troufla bych si i poznamenat, že to byla jediná strana, která se k evropské integraci stavěla vždy s podporou k výsledkům evropských jednání. Proto se strana objevuje pouze na optimistické straně osy.

Mezi nejvíce využívané argumenty v programech stran byly: ekonomická integrace (společný trh), problematika přenesených pravomocí (institucionální forma EU) i funkce evropské integrace ve stranických cílech (jednota, nezávislost, devoluce). Je však vidno, že euroskeptický proud v celkovém důsledku vyhrál. Zajímavé bude, jak SNP využije rozchod mezi Spojeným královstvím a EU v plánovaném referendu o nezávislosti a také, jak celkové odloučení Spojeného království od EU stanoví potenciální příklad pro ostatní členské státy EU.

5 Zdroje

Anderson, Paul – Keil, Soeren (2016). MINORITY NATIONALISM AND THE EUROPEAN UNION: The Cases of Scotland and Catalonia. *L'EUROPE EN FORMATION* 379, s. 40–57.

Baker, David – Gamble, Andrew – Randall, Nick – Seawright, David (2002). CAST FROM THE SAME PRO-EUROPEAN MOULD? *Politique européenne* 6, s. 90–113.

BBC (n.d.). *1975: Labour votes to leave the EEC* (http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/26/newsid_2503000/2503155.stm, 28. 4. 2021).

BBC (2016). *EU Referendum: DUP takes out four-page 'Vote Leave EU' ad in British Metro free newspaper* (<https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-politics-36587807>, 28. 4. 2021).

BBC (2017). *Who are the DUP? 6 things you need to know*. 10. 6. 2017 (<https://www.bbc.co.uk/newsround/40217985>, 20. 4. 2021).

BBC (2019_a). *General election 2019: A simple guide to the Scottish National Party*. 14. 11. 2019 (<https://www.bbc.com/news/election-2019-50349642>, 12. 3. 2021).

BBC (2019_b). *General election 2019: A simple guide to the Ulster Unionist Party*. 4. 12. 2019 (<https://www.bbc.com/news/election-2019-50315905>, 25. 3. 2021).

BBC (2019_c). *General election 2019: A simple guide to the SDLP*. 4. 12. 2019 (<https://www.bbc.com/news/election-2019-50315252>, 25. 3. 2021).

BBC (2019_d). *General election 2019: A simple guide to the DUP* (<https://www.bbc.com/news/election-2019-50315891>, 26. 4. 2021).

Belfast Telegraph (2016). *Ulster Unionist Party supports staying in EU*. 5. 3. 2016 (<https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/ulster-unionist-party-supports-staying-in-eu-34514128.html>, 3. 4. 2021).

- Bennett, Stuart – Moon, David S. – Pearce, Nick – Whiting, Sophie (2020). Labouring under delusion? Scotland's national questions and the crisis of the Scottish Labour Party. *Territory, Politics, Governance*. s. 1–19.
- Berberi, Carine (2014). Northern Ireland and the Euro: Changing Attitudes (2003-2013). *Études irlandaises* 39 (1), s. 9–22.
- Brack, Nathalie – Startin, Nicholas (2015). Introduction: Euroscepticism, from the margins to the mainstream. *International Political Science Review* 36 (3), s. 239–249.
- Dardanelli, Paolo (2003_a). *Ideology and Rationality: The Europeanisation of the Scottish National Party* (UK: University of Kent).
- Dardanelli, Paolo (2003_b). Ideology and Rationality: the Europeanisation of the Scottish National Party. *Osterreichische Zeitschrift fur Politikwissenschaft* 32 (3), 271–284.
- Devenney, Andrew D. (2008). Regional Resistance to European Integration: The Case of the Scottish National Party, 1961-1972. *Historical Social Research* 33 (3), s. 319–345.
- Devenney, Andrew D. (2010). Joining Europe: Ireland, Scotland, and the Celtic Response to European Integration, 1961-1975. *Journal of British Studies* 49 (1), s. 97–116.
- Dewar, Donald (1997). *SCOTLAND CAN HELP SHAPE A NEW EUROPE*. 1. 12. 1997 (<https://www.scotlandeuropa.com/wp-content/uploads/2016/07/Donald-Dewar-1997.pdf>).
- Dickie, Mure (2016). Scottish Labour launches campaign against Brexit. *FT*. 7. 1. 2016 (<https://www.ft.com/content/319261c0-b55a-11e5-aad2-3e9865bc6644>, 1. 4. 2021).
- Dixon, Paul (1994). European Integration, Modernisation and Northern Ireland 1961-1975. *Etudes irlandaises* 19 (1), s. 167–182.

- Dorney, John (2015). The Northern Ireland Conflict 1968-1998 - An Overview. *Irish History*. 9. 2. 2015 (<https://www.theirishstory.com/2015/02/09/the-northern-ireland-conflict-1968-1998-an-overview/#.YGBFrVUzaUk>, 27. 3. 2021).
- DUP (2004). The DUP's Vision for Europe04. *CAIN* (<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/dup/dup100604man.pdf>, 25. 4. 2021).
- DUP (2010). Let's Keep Northern Ireland Moving Forward. *CAIN* (<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/dup/dup060510man.pdf>, 25. 4. 2021).
- DUP (2014). European and Local Government - Manifesto 2014. *CAIN* (https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/dup/dup_2014-05-06_eu-lg-man.pdf, 25. 4. 2021).
- DUP (2015). DUP Westminster Manifesto 2015. *CAIN* (https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/dup/dup_2015-04-21_ge_man.pdf, 25. 4. 2021).
- Ganiel, Gladys (2009). 'Battling in Brussels': The DUP and the European Union. *Irish Political Studies* 24 (4), s. 575–588.
- Gormley-Heenan, Cathy – Aughey, Arthur – Devine, Paula (2017). Waking up in a different country: Brexit and Northern Ireland - Research Update. *ARK*. 23. 6. 2017 (<https://www.ark.ac.uk/ARK/sites/default/files/2018-07/update%20116.pdf>, 1. 4. 2021).
- Hepburn, Eve (2009). Degrees of Independence: SNP Thinking in an International Context. In: Hassan, G. eds., *The Modern SNP: From Protest to Power* (Edinburgh University Press), s. (1–9).
- Keating, Michael (2020). *The Oxford Handbook of SCOTTISH POLITICS* (Oxford: University Press).

Kelly, Conor (2019). The Decline of the SDLP and their European Election Brexit Headache. *E-International Relations*. 22. 4. 2019 (<https://www.e-ir.info/2019/04/22/the-decline-of-the-sdlp-and-their-european-election-brexit-headache/>, 1. 4. 2021).

Kelly, Connor (2021). THE LONG AND WINDING ROAD: NORTHERN PARTIES AND EUROPE. *Northern Slant*. 2. 2. 2021 (<https://www.northernslant.com/the-long-and-winding-road-northern-irish-parties-and-europe/>, 6. 3. 2021).

Kopecký, Petr – Mudde, Cas (2002). The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics* 3 (3), s. 297–326.

Labourlist (2015). *Labour's anti-EU campaign reveals campaign team*. 10. 12. 2015 (<https://labourlist.org/2015/12/labours-anti-eu-campaign-reveals-campaign-team/>, 1. 4. 2021).

Lagana, Giada (2020). John Hume and the EU's role in the Northern Ireland peace process. *LSE* (<https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2020/11/12/john-hume-and-the-eus-role-in-the-northern-ireland-peace-process/>, 1. 4. 2021).

McCann, Gerard – Hainsworth, Paul (2017). Brexit and Northern Ireland: the 2016 referendum on the United Kingdom's membership of the European Union. 21. 10. 2016. *Irish Political Studies* 32 (2), s. 327–342.

McGarvey, Neil (2015). *The Scottish Labour Party: 'The Old Firm' of Scottish Politics* (<https://ecpr.eu/Filestore/paperproposal/c875841a-3925-4116-a37d-0b1307deba56.pdf>, 12. 3. 2021).

Miller, Vaughne (2015). *The 1974-75 UK Renegotiation of EEC Membership and Referendum* (House of Commons LIBRARY).

Morrow, Duncan – Hainsworth, Paul (1993). Northern Ireland : European Region - European Problem? *Etudes irlandaises* 18 (3), s. 131–146.

- Mühlböck, Monika (2011). The Role of National Political Parties in Bicameral EU Decision-Making. *ECPR* (<https://ecpr.eu/Events/Event/PaperDetails/9575>, 20. 4. 2021).
- Murphy, Mary C. (2016). Unionists still on the fence when it comes to EU exit vote. 11. 1. 2016. *Irish Examiner* (<https://www.irishexaminer.com/opinion/commentanalysis/arid-20375406.html>, 4. 4. 2021).
- Murphy, Mary C. (2009). Pragmatic Politics: The Ulster Unionist Party and the European Union. 18. 11. 2009. *Irish Political Studies* 24 (4), s. 589–602.
- Murphy, Mary C. (2020). The DUP and the European Union: from contestation to conformance and back again*Irish Political Studies* 35 (3), s. 378–398.
- Mycock, Andrew – Gifford, Chris (2015). Beyond the English? The UK's Pluri-National Euroscepticism. In: Tournier-Sol, Karine – Gifford, Chris, *The UK Challenge to Europeanization - The Persistence of British Euroscepticism* (Hampshire: PALGRAVE MACMILLAN), s. 51–72.
- Pérez, Ignasi (2007). *Euroscepticism inside and outside the European Parliament: A proposal of new classification for critical with the European Union* (ECPR Helsinki Workshop).
- Picard, Elisabeth (1992). Les protestants en Irlande du nord face à l'Europe. *Cultures & Conflicts* 7, s. 1–12.
- Pittock, Murray G. H. (2001). *Scottish Nationality* (London: Palgrave).
- Politics (n.d.). *Ulster Unionist party* (<https://www.politics.co.uk/reference/ulster-unionist-party/>, 29. 4. 2021).
- Ross, Elliot (2019). Is Brexit Worth Scotland's Independence? *The Atlantic*. 1. 8. 2019 (<https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/08/scottish-independence-and-brexid/595234/>, 1. 4. 2021).

Saunders, Robert (2016). Britain decides: the first European referendum. *History Extra* (<https://www.historyextra.com/period/modern/britain-decides-the-first-european-referendum/>, 28. 4. 2021).

ScotlandInEurope (n.d.). *Scotland in the EU* (https://www.scotlandineurope.eu/scotland_in_the_eu, 1. 4. 2021).

Scottish Labour (2010). The Scottish Labour Manifesto 2010: A future fair for all. *BBC* (http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/12_04_10_scotslabmanifesto.pdf, 28. 4. 2021).

Scottish Labour (2015). The Scottish Labour Manifesto 2015. *The Edinburgh Reporter* (<https://theedinburghreporter.co.uk/2015/04/scottish-labour-manifesto-2015/>, 25. 4. 2021).

SDLP (1975). SOCIAL DEMOCRATIC AND LABOUR PARTY MANIFESTO - SPEAK WITH STRENGTH. *CAIN* (<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/sdlp/sdlp75man.htm>, 24. 4. 2021).

SDLP (1992). Westminster Election: April 1992. *CAIN* (https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/sdlp/sdlp_1992-04-09_ge_man.pdf, 31. 3. 2021).

SDLP (2004). SDLP for Europe: Best record, Best agenda. SDLP European Manifesto 2004. *CAIN* (<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/sdlp/sdlp100604man1.pdf>, 31. 3. 2021).

SDLP (2005). SDLP Manifesto 2005: A Better Way to a Better Ireland. *CAIN* (<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/sdlp/sdlp05man.pdf>, 24. 4. 2021).

SDLP (2009). A Vision For Europe, Ambition For You. *CAIN* (<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/sdlp/sdlp0609man.pdf>, 3. 4. 2021).

Sinn Féin (2008). *SDLP must explain their support for Lisbon Treaty - de Brún*. 7. 5. 2008 (<https://www.sinnfein.ie/contents/12511>, 1. 4. 2021).

SNP (2004). *Vote for Scotland - European Manifesto* (<https://emse.fr/~bsimon/documents%20p%E9dagogiques/p%E9dagogie/Edinburgh%202008/Edinburgh%202008/Scottish%20parliament/SNP%20European%20manifesto.pdf>, 27. 4. 2021).

Steven, Martin H. M. □ Garnett Mark A. (2017). The rhetoric of the Scottish National Party. In: Atkins, Judy – Gaffney, John (eds.), *Voices of the UK Left: Rhetoric, Ideology and the Performance of Politics* (Camden: Palgrave Macmillan).

Taggart, Paul (1998). A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems. *European Journal of Political Research* 33, s. 363–388.

Taggart, Paul – Szczerbiak, Aleks (2002_a). Europeanisation, euroscepticism and party systems: Party-based euroscepticism in the candidate states of Central and Eastern Europe. *Perspectives on European Politics and Society* 3 (1), s. 23–41.

Taggart, Paul – Szczerbiak, Aleks (2002_b). The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States.

The Newsroom (2016). EU referendum: More UUP councillors backing Brexit. 21. 6. 2016. *News Letter* (<https://www.newsletter.co.uk/news/eu-referendum-more-uup-councillors-backing-brexit-1228480>, 1. 4. 2021).

TheyWorkForYou (2007). *European Union Reform Treaty - in the Scottish Parliament at 2:34 pm on 19th December 2007* (<https://www.theyworkforyou.com/sp/?id=2007-12-19.4565.0>, 3. 4. 2021).

Ultan, Mehlika Ozlem – Ornek, Serdar (2015). EUROSCEPTICISM IN THE EUROPEAN UNION. *International Journal of Social Sciences* 4 (2), s. 49–57.

UUP (1973). Peace, Order and Good Government - Unionist Assembly Manifesto 1973. *CAIN* (<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/uup/uup73.htm>, 25. 4. 2021).

UUP (1997). Secure the Union - Build your future. *CAIN*. 1. 5. 1997
(<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/uup/uup97.pdf>, 25. 4. 2021).

UUP (1998). TOGETHER WITHIN THE UNION - ULSTER UNIONIST
PARTY MANIFESTO 1998. *CAIN*
(<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/uup/uup98.htm>, 25. 4. 2021).

UUP (2009). VOTE FOR CHANGE: European Election Manifesto. *CAIN*
(<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/uup/uupcon0609.pdf>, 25. 4. 2021).

UUP (2010). INVITATION TO JOIN THE GOVERNMENT OF THE UNITED
KINGDOM. *CAIN*
(<https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/uup/ucunf060510man.pdf>, 25. 4.
2021).

Young, David (2016). Brexit: DUP confirms it will campaign for Britain to leave
EU in June. *Independent*. 20. 2. 2016 ([https://www.independent.ie/irish-
news/politics/brexit-dup-confirms-it-will-campaign-for-britain-to-leave-eu-in-
june-34470902.html](https://www.independent.ie/irish-news/politics/brexit-dup-confirms-it-will-campaign-for-britain-to-leave-eu-in-june-34470902.html), 25. 4. 2021).